

Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія „Педагогічні науки”. – Луганськ: Вид-во Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, 2011. – № 13 (224). – С. 185-191.

УДК 378.126

С. Б. Моркотун

ДОСЛІДЖЕННЯ СПРЯМОВАНОСТІ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ НА ПРОВЕДЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ В АКАДЕМІЧНІЙ СФЕРІ

Постановка проблеми. В умовах світової інформаційно-технологічної революції успішність і конкурентоздатність країни значною мірою залежить від якості підготовки кадрів у системі освіти. З метою усунення невідповідностей освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства, вступу України в європейський та світовий освітній простір розширюються межі багаторівневої підготовки майбутніх фахівців – набула чинності система підготовки спеціалістів освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр”. Освітньо-кваліфікаційні характеристики магістрів вказують на необхідність сформованості у майбутніх фахівців вмінь адаптуватись у постійно змінюваних умовах, самостійно набуваючи необхідних знань, вміло застосовуючи їх на практиці; працювати з інформацією; бути комунікабельними; виступати перед аудиторією та переконувати її, тобто існує потреба у сформованості презентаційних умінь (ПУ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. У дослідженні питання формування ПУ важливими, на нашу думку, є роботи Р. І. Гандапаса, С. Б. Ребрика [1; 2], у яких обґрунтовано теоретичні засади презентаційної діяльності; посібники Л. Арредондо, О. Д. Вайсман, Г. В. Лазаревої [3; 4] з презентаційної практики – підготовки, проведення, післяпрезентаційної діяльності; дослідження Н. Л. Драб, О. Ю. Попової [5; 6], присвячені формуванню іншомовних ПУ.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Незважаючи на існуючу широку джерельну базу дослідження проблеми ПУ, питання формування ПУ майбутніх фахівців у процесі магістерської підготовки до сьогодні не було предметом спеціального науково-педагогічного дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета даної публікації полягає у висвітленні питання готовності магістрантів і викладачів до формування ПУ, а також з’ясуванні наявності необхідного змістового підґрунтя у програмних документах вищої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нами були проаналізовані навчальні плани за напрямом підготовки „Педагогічна освіта” освітньо-кваліфікаційного рівня „Магістр” для студентів різних спеціальностей згідно таких критеріїв: виклад теоретичного матеріалу, специфікація умінь, які підлягають формуванню, практичний аспект. Наведемо окремі положення для ілюстрації основи у підготовці студентів магістратури, на якій має відбуватись формування ПУ в процесі професійної підготовки.

Курси „Педагогіка вищої школи”, „Основи професіоналізму викладача вищої школи”, „Методологія і методи науково-педагогічного дослідження”, „Конфліктологія”, „Міжособистісна взаємодія педагога в ситуації конфлікту” орієнтовані на розкриття теоретичних аспектів організації навчально-виховного процесу у вищій школі та формування у студентів умінь і навичок ефективного поєднання на практиці теоретичних знань з інноваційними педагогічними методиками і технологіями; створення належної теоретико-методичної бази для подальшої наукової діяльності; формування вмінь конструктивного вирішення конфліктів і ефективної поведінки в конфліктних ситуаціях. Студенти вивчають актуальні проблеми сучасної освіти в Україні, специфіку організації навчально-виховного процесу у вищій школі, теорії та природу конфлікту, типові конфліктні ситуації та шляхи їх розв’язання, формують власну педагогічну техніку й уміння проводити лекційні, практичні та семінарські заняття.

Зміст курсу „Психологія вищої школи” є логічним продовженням курсу вікової психології і вміщує теоретичні проблеми розвитку, навчання та виховання студентів, питання особистості та діяльності майбутнього фахівця, а також передбачає практичне оволодіння вміннями та навичками навчально-виховної роботи. При вивченні дисципліни магістранти опановують систему психологічних знань і набувають практичних умінь аналізу й оцінки психологічних явищ, які породжуються умовами навчально-виховного процесу у вищій школі; вивчають психологічні аспекти навчання і виховання студентської молоді; усвідомлюють закономірності професійного становлення та особистісного зростання майбутніх фахівців; розвивають якості особистості, які мають для майбутнього спеціаліста професійне значення; на основі самопізнання формують власний стиль науково-професійної діяльності та спілкування.

Мета курсів „Стилістика і культура мови”, „Сучасна українська літературна мова”, „Етика ділового спілкування та мовна культура” – навчити студентів правильно оцінювати мовні факти і добирати стилістичні засоби в залежності від змісту, сфери й умов спілкування; формувати базові та професійні комунікативні компетентності, уміння оптимально використовувати засоби української мови під час спілкування; ознайомити з основами культури мовлення; виявити специфіку функціонування ділової мови відповідно до даного фаху;

навчити вільно володіти лексикою і термінологією своєї спеціальності. Магістрантам також вивчають основні тенденції сучасних технологій спілкування, інформаційні канали, фактори, які впливають на процес взаємодії з різними суспільними групами.

Курс „Риторика” має за мету підвищення комунікативної компетенції студентів, що передбачає знання основ мовленнєвої поведінки людини, законів, правил і прийомів спілкування, знання основ полемічної майстерності та технологій публічного виступу, законів риторики, жанрів та стилів публічного мовлення, етапів риторичної діяльності, дотримання норм літературної мови, уміння та психологічну готовність ефективно виступати перед будь-якою аудиторією. Під час його викладання особлива увага приділяється мовленнєвій культурі, методам підготовки різних видів публічних виступів. Проте, аналіз навчального процесу й риторичної підготовки студентів, проведений А. В. Первушиною [7: 82-85], виявив перевагу теоретичного аспекту, лінгвістичну спрямованість риторичної підготовки, недостатнє вивчення комунікативних основ риторичної діяльності, слабе висвітлення психолого-педагогічних аспектів риторичної діяльності, які є професійно необхідними для майбутніх педагогів.

Таким чином, під час вивчення перелічених дисциплін магістранти отримують цілісне уявлення про культуру спілкування, психологічні особливості комунікантів, основні типи комунікації та закладають основи власної комунікативної компетентності. Зазначимо, що хоча згадані вище курси й мають значний потенціал щодо формування ПУ студентів магістратури у процесі професійної підготовки, проте їх вивчення не передбачає цілеспрямованого формування даних умінь. Слабо організовані й міжпредметні зв'язки цих дисциплін. Навчання проводиться у межах окремих предметів, що забезпечують підготовку з конкретної галузі науки. Робота з інтеграції знань і умінь, які набуваються та формуються в процесі вивчення окремих дисциплін, покладається переважно на студентів. Методи навчання зазначених дисциплін не завжди спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності, часто носять репродуктивний характер. Навчальний процес здійснюється через подачу інформації викладачем; сприйняття, осмислення, конспектування, заучування інформації студентом; відтворення завченої інформації студентом для контролю й оцінювання викладачем. Одним з головних методів навчання у даній схемі виступає лекція, але вона носить суто інформаційний характер. Значна частина часу на практичних заняттях відводиться на усвідомлення й узагальнення теоретичних питань, що здійснюється здебільшого в процесі репродуктивного відтворення лекційного матеріалу.

Також нами було проведено анкетування, в якому взяли участь студенти магістратури декількох ВНЗ. Вивчаючи стан професійної підготовки магістрів для формування ПУ, ми зважали на те, що

готуватимемо фахівців до проведення усних презентацій, а отже нам необхідно було вивчити комунікативні якості магістрантів і вміння контролювати себе під час спілкування. Результати тестування виявили, що 14% опитаних мають високий комунікативний контроль, 52,9% – середній, а 33,1% не вміють контролювати себе у спілкуванні – не враховують ситуацію, не вміють змінювати власну поведінку, передбачати враження, яке справлятимуть на оточуючих.

Крім того, необхідно врахувати, що під час формування ПУ можуть виникати різноманітні труднощі, які ускладнюють даний процес. Для їх виявлення нами було проведено анкетування, під час якого магістрантам було запропоновано розподілити можливі труднощі на три групи: ті, які 1) долаються важко; 2) долаються з певними зусиллями; 3) долаються легко, якщо виникають.

Найбільш значними респонденти вважають наступні труднощі: створювати психологічні умови для ефективної презентації – 72,4%, долати аудиторний шок під час виступу – 70,7%, здійснювати презентаційний процес – 63,1%, встановлювати і підтримувати зворотний зв'язок зі слухачами – 61,8%, адаптувати готову промову до певної аудиторії – 59,1%, композиційно оформлювати промову – 48,9%, привертати увагу, викликати інтерес і спонукати до дії – 45,6%, вносити корективи у промову безпосередньо під час виступу – 40,9%.

До другої групи магістранти віднесли труднощі, пов'язані з формулюванням теми виступу (72,9%), визначенням цілі презентації, засобів, способів та інструментів її досягнення (68,4%), прогнозуванням питань і продумуванням варіантів відповідей (61,8%), доведенням та ілюструванням власної думки (52,4%), мовним оформленням презентаційної промови (52%). На наш погляд, подолання цих труднощів базується на знаннях презентатора рівнів мовної і мовленнєвої компетенції своїх слухачів та їх психологічних особливостях.

Також респонденти вважають, що їм необхідно буде навчитись долати труднощі, що стосуються методів роботи з інформацією (61,3%), свідомої і цілеспрямованої реалізації вербальних і невербальних засобів комунікації (61,8%), дотримання культури аргументації (52,4%), аналізу вже проведеної презентації (50,7%), моделювання портрету аудиторії (48,9%), роботи з телекомунікаційним обладнанням (44%), підготовки й оформлення електронних слайдів (40,9%), вміння переконувати (39,1%).

Отримані результати вказують на недоліки психологічної, риторичної, філологічної та педагогічної підготовки магістрантів, які полягають у невмінні контролювати власний психологічний стан перед аудиторією, виступати публічно, працювати з композицією промови і презентації в цілому, користуватись методами і прийомами привертання уваги та зацікавлення, а також на брак технічної підготовки майбутніх фахівців.

Жодних труднощів у студентів магістратури не викликатиме процес самостійної підготовки до презентації, передбачення реакції

аудиторії, організації матеріалу відповідно до вже готової композиції промови, дотримання зовнішнього комунікативного вигляду, залучення слухачів у презентаційний процес, досягнення бажаної емоційності та експресивності, відповідей на питання, знаходження та виправлення помилок, контролю результатів власної діяльності.

Також у ВНЗ, де проводилось опитування, нами було запропоновано викладачам: 1) оцінити, як здійснюється формування ПУ у їхньому навчальному закладі; 2) поділитися своїми думками про те, як повинно здійснюватися формування ПУ студентів магістратури у процесі професійної підготовки.

Результати опитування засвідчують, що проблема формування ПУ є актуальною у світі змін, які відбуваються у світі (67,9% респондентів). Тільки 2,6% опитаних викладачів володіють усією інформацією, що стосується презентації та умінь, необхідних для її проведення, в той час як 55,6% респондентів не володіють достатньою інформацією. 12,8% опитаних викладачів вважають, що в їхньому навчальному закладі формування ПУ студентів магістратури здійснюється добре, 10,6% – задовільно, 22% – не всюди однаково, а решта педагогів (54%) не змогли впевнено відповісти.

Для успішного формування ПУ студентів магістратури у процесі професійної підготовки, на думку опитаних педагогів, необхідно будувати навчання на основі врахування психологічних і педагогічних особливостей студентської молоді (86%), надавати магістрантам інформацію стосовно вимог і правил проведення презентації (83%), організовувати заняття-презентації (75%) й організовувати відвідування магістрантами презентацій (52,9%).

Аналіз відповідей викладачів ВНЗ дозволив нам також визначити причини утруднень при формуванні ПУ студентів магістратури у процесі професійної підготовки та запропонувати можливі шляхи їх усунення. Визначені причини утруднень ми розподілили на дві групи: 1) пов'язані з організацією процесу формування ПУ і 2) пов'язані з діяльністю викладача, з об'ємом його презентаційних знань. До першої групи відносяться: недостатнє знання українських нормативно-правових і освітніх програмних документів; невідповідність між діючими українськими та європейськими освітніми програмними документами; перевага традиційних форм навчання; відсутність інформації стосовно презентаційної діяльності у навчально-методичних посібниках; відсутність самостійних творчих завдань для студентів; недостатнє врахування психологічних та педагогічних особливостей магістрантів. До другої групи належать: керування самостійною роботою студентів; використання традиційних методів і прийомів роботи на заняттях; неврахування індивідуальних стилів навчання студентів.

Причини труднощів, пов'язані з організацією процесу формування ПУ, залежать від самого викладача. Ми вважаємо, що

викладачу необхідно змінити свій стиль роботи, взаємовідносини з магістрантами для підвищення ефективності процесу формування ПУ. Подоланню труднощів другої групи повинна приділятися значна увага під час професійно-педагогічної підготовки, оскільки при цьому необхідна допомога педагогів і психологів.

Опитані педагоги вважають, що стимулюванню магістрантів до формування ПУ у процесі професійної підготовки сприятиме формування широкого світогляду – 37,9%, пояснення викладачем того, що сформовані ПУ сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці – 36,8%, вивчення і впровадження міжнародного та вітчизняного передового педагогічного досвіду – 32%, зацікавлення студентів можливістю застосування здобутих знань і сформованих умінь у будь-якій сфері діяльності – 31,5%, виховання ініціативності, творчості, новаторства, організованості у викладацькій діяльності – 27%.

Висновки. Проведене дослідження спрямованості змісту професійної підготовки магістрів на проведення академічної презентації виявило, що більшість опитаних студентів і викладачів ВНЗ вважають формування ПУ важливим і необхідним завданням процесу професійної підготовки студентів магістратури. Проте, стан справ щодо формування цих умінь під час професійної підготовки магістрантів потребує вдосконалення. Результати дослідження дають нам можливість стверджувати, що формування ПУ студентів магістратури у процесі професійної підготовки відбувається не на належному рівні, а отже, цей процес потребує вдосконалення.

Дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У ході нашої роботи виявлено ряд перспективних напрямків, які вимагають подальшого теоретичного вивчення й експериментального дослідження, а саме: питання підвищення презентаційної компетентності викладачів ВНЗ; формування умінь проведення дистанційних презентацій.

Література

1. Гандапас Р. И. Презентационный конструктор / Радислав Гандапас. – М.: Вершина, 2006. – 192 с. **2. Ребрик С. Б.** Презентация: Подготовка и проведение: 10 уроков: Руководство для корпоративного и индивидуального обучения & Дайджест из книг С. Ребрика. – М.: ЭКСМО, 2005 – 200 с. – (Серия „Бизнес. Политика”). **3. Арредондо Л.** Искусство деловой презентации / Пер. с англ. В. Звонарев, А. Виноградова. – Челябинск: Урал LTD, 1998. – 513 с. **4. Вайсман Е. Д.,** Лазарева Г. В. Основы презентации: Учебное пособие / Е. Д. Вайсман, Г. В. Лазарева; Челяб. гос. техн. ун-т, Каф. экономики и финансов. – Челябинск: Изд-во Челяб. гос. техн. ун-та, 1997. – 24 с. **5. Драб Н. Л.** Навчання майбутніх економістів іншомовного професійно спрямованого монологічного мовлення (монологу-презентації німецькою мовою): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Драб Наталя Леонідівна. – К., 2005. –

245 с. **6. Попова О. Ю.** Методика обучения иноязычным презентационным умениям студентов неязыковых вузов (на материале английского языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Попова Ольга Юрьевна. – Волгоград, 2005. – 199 с. **7. Первушина А. В.** Формування риторичних умінь у майбутніх соціальних педагогів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Первушина Анна Володимирівна. – Хмельницький, 2002. – 254 с.

Моркотун С. Б. Дослідження спрямованості змісту професійної підготовки студентів магістратури на проведення презентації в академічній сфері

З метою визначення наявності необхідного підґрунтя для формування презентаційних умінь у програмних документах вищої школи автор статті аналізує навчальні плани за напрямом підготовки „Педагогічна освіта” освітньо-кваліфікаційного рівня „Магістр”. Наведені дані експериментального дослідження дозволяють з’ясувати рівень готовності магістрантів і викладачів до формування презентаційних умінь.

Ключові слова: магістр, навчальний план, презентаційні уміння.

Моркотун С. Б. Исследование направленности содержания профессиональной подготовки студентов магистратуры на проведение презентации в академической сфере

С целью установления наличия необходимой основы для формирования презентационных умений в программных документах высшей школы автор статьи анализирует учебные планы по направлению подготовки „Педагогическое образование” образовательно-квалификационного уровня „Магистр”. Приведенные данные экспериментального исследования позволяют установить уровень готовности магистров и преподавателей к формированию презентационных умений.

Ключевые слова: магистр, учебный план, презентационные умения.

Morkotun S. B. Researching the orientation of the content of the professional preparation of master students for conducting academic presentations

To detect the presence of the necessary basis for the formation of presentation skills in the university curriculum the author analyses the syllabuses on the speciality “Teacher Education” for master degree students. The experimental data obtained give grounds to specify the levels of master students’ and university instructors’ readiness for the formation of presentation skills.

Key words: master student, syllabus, presentation skills.

Рецензент Самойлюкевич Інна Володимирівна, кан. пед. н., доц.,
ЖДУ імені Івана Франка

Стаття подана
10.03.11